

УДК 336:664.6(477.82)

Т. В. Стаднюк – асистент кафедри обліку і аудиту
Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки

Аналіз ефективності фінансово-господарської діяльності хлібопекарних підприємств Волинської області

*Роботу виконано на кафедрі обліку та аудиту
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*

У статті проаналізовано стан хлібопекарних підприємств Волинської області в аспекті ефективності їхньої діяльності, а також основні тенденції і проблеми їх функціонування. Установлено, що динаміка обсягів виробництва хліба та хлібобулочних виробів має стійку тенденцію до зниження, діяльність хлібопекарних підприємств характеризується низькою рентабельністю і для багатьох з них навіть є збитковою. Окреслено закономірності, які склалися в розвитку регіонального виробництва хліба, виявлено основні чинники, що впливають на ефективність функціонування хлібопекарської промисловості.

Ключові слова: хлібопекарська галузь, прибуток, рентабельність, ділова активність.

Т. В. Стаднюк. Анализ эффективности финансово-хозяйственной деятельности хлебопекарных предприятий Волынской области. В статье проанализировано хлебопекарные предприятия Волынской области с позиции эффективности их деятельности, а также основные тенденции и проблемы их функционирования. Установлено, что динамика объемов производства хлеба и хлебобулочных изделий имеет устойчивую тенденцию к снижению, деятельность хлебопекарных предприятий характеризуется низкой рентабельностью, а для многих из них даже убыточна. Определены закономерности, сложившиеся в развитии регионального производства хлеба, выявлены основные факторы, влияющие на эффективность функционирования хлебопекарной промышленности.

Ключевые слова: хлебопекарная отрасль, прибыль, рентабельность, деловая активность.

T. V. Stadnjuk. Analysis of the effectiveness of financial-economic activity bakeries Volyn region. This article provides an analysis of the bakeries in the Volyn region from positions their performance, the main trends and challenges in their functioning. Found that the dynamics of production of bread and bakery products tends to decrease activity bakeries characterized by low profitability, and for many of them, even at a loss. Outlined patterns that emerged in the development of regional production of bread, the main factors that affect the efficiency of the baking industry.

Keywords: baking industry, profit, profitability, business activity.

Постановка наукової проблеми та її значення. Хлібопекарська галузь – одна з найважливіших галузей харчової промисловості. Вона забезпечує населення України таким важливим продуктом харчування, як хліб. Від стабільності на ринку хлібопродуктів залежить продовольча безпека країни. Проте останнім часом цей бізнес стає непривабливим. З одного боку, підприємства стикаються з жорстким адміністративним регулювання цін на продукцію, а з іншого – неминучим зростанням собівартості продукції. Тому особливого значення набуває проблема підвищення економічної ефективності хлібопекарської промисловості.

Аналіз останніх досліджень цієї проблеми. Дослідженню фінансового стану та проблем ефективного функціонування підприємств хлібопекарської галузі присвячені праці Ю. Л. Темчишиної, Т. А. Талах, О. М. Васильченка, В. В. Вітвіцького, П. П. Борщевського, О. Б. Шмаглія, А. Г. Чернюка, П. М. Купчака, С. П. Дунди, Л. В. Дейнеко, Л. Баранівської, О. М. Васильченка, Є. В. Єрмакова, В. Макаренко, С. В. Петрухи та ін.

Мета статті – проаналізувати фінансово-господарську діяльність хлібопекарних підприємств Волинської області та виявити основні чинники, які впливають на ефективність функціонування хлібопекарської промисловості.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Західні регіони України характеризуються не значними обсягами виробництва хліба та хлібобулочних виробів. Найменша питома вага виробленої продукції припадає на Закарпатську (0,70 %), Тернопільську (0,88 %) та Чернівецьку (1,68 %) області. Найбільшими ж виробниками хлібобулочної продукції є Дніпропетровська (10,21 %), Донецька (8,86 %), Харківська (6,35 %), Одеська (5,09 %) області та м. Київ (10,16 %). Виробництво хлібобулочних виробів у Волинській області складає 2,3 % від сукупного виробництва продукції в країні (табл. 1).

В області випічку хліба та хлібобулочних виробів здійснюють близько 60

суб'єктів господарювання різних форм власності [1]. Основними виробниками хліба та хлібобулочних виробів є ПАТ “Теремно Хліб”, ПрАТ “Нововолинський хлібозавод”, ПрАТ “Ковельський хлібокомбінат”, ТзОВ “Володимир-Волинський хлібозавод”, ТзОВ “Волиньагропродукт” (м. Ківерці), СГ ТзОВ “Агропродторг” (м. Луцьк), ТзОВ “Волиньторгхліб” (м. Луцьк), ПрАТ “Локачинський хлібозавод”, Любомльський хлібозавод ТзОВ “П'ятидні”, ТзОВ “Берестечківська хлібопекарня”, Оваднівський хлібозавод приватного підприємства “Універсам” (м. Володимир-Волинський) та інші.

Таблиця 1

Динаміка виробництва хліба та хлібобулочних виробів *

Показники	Роки				
	2007	2008	2009	2010	2011
1	2	3	4	5	6
1. Виробництво хліба та хлібобулочних виробів в цілому по Україні, тис. т.	2033,7	1978,4	1827,5	1807,7	1769,4
2. Темпи падіння виробництва хліба та хлібобулочних виробів, %	–	97,28	92,37	98,92	97,88
3. Виробництво хліба та хлібобулочних виробів у Волинській області, тис. т.	47,1	45,5	43,2	42,3	39,9
4. У % до виробництва по Україні	2,32	2,30	2,18	2,34	2,26
5. Чисельність населення Волинської області, тис. осіб	1038,0	1036,4	1036,2	1036,7	1037,1
6. Виробництво хлібобулочних виробів на 1 особу (по Волин. обл.), кг	45,38	41,30	38,31	38,01	37,32

* За даними статистичного щорічника України за 2011 рік та Головного управління статистики у Волинській області [4; 6]

Із таблиці 1 випливає, що динаміка обсягів виробництва хліба та хлібобулочних виробів і в Україні, і Волинській області має стійку тенденцію до зниження. 2011 року виробництво зазначеної продукції по Україні становило 86,97 %, а по Волинській області – 84,71 % від обсягів виробництва 2007-го. Середньорічні темпи падіння виробництва в країні становлять 3,43 %, а в області – 4,06 %.

Основними причинами спаду виробництва є скорочення чисельності

населення країни, зростання тіньового ринку (виробництво хліба міні-пекарнями, супермаркетами, домашніми господарствами), переорієнтація споживачів на дорожчі продукти харчування.

Структура виробництва хліба, який виробляють промислові хлібопекарські підприємства, із року в рік суттєво не змінюється. Статистичні дані, засвідчують, що найбільшу питому вагу (45% від загального обсягу виробництва хлібобулочних виробів) складає хліб пшеничний. Житні і житньо-пшеничні сорти хліба становлять 31%. Виробництво булочних виробів складає 23% від загального обсягу виробництва [3].

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України “Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення” [5] працездатна особа споживає 101 кілограм хліба за рік, тобто 276,7 грам на добу (непрацездатна 100 кг, тобто 273,9 грам на добу).

За словами Карпюка В. В., заступника голови Волинської ОДА, в області виробляється достатньо хліба, тобто попит на хліб та хлібобулочні вироби задовольняється повною мірою. Отже, фактичне споживання хліба та хлібобулочних виробів населенням Волинської області становить близько 105 тис. тонн на рік, а фактичні обсяги виробництва – 39,9 тис. тонн на рік. Тобто 62 % обсягів споживання залишаються поза статистичною звітністю, а 38 відсотків зазначеної продукції виробляється промисловими хлібозаводами області.

Фінансовий стан хлібопекарних підприємств з кожним роком погіршується. Це пов'язано з тим, що ціни на продукцію промислових хлібозаводів підвищуються неістотно, а витрати на виробництво хліба – вартість борошна, енергоносіїв, допоміжної сировини, заробітної плати, транспортних витрат – безперервно зростають. За даними Державної служби статистики, 2010 року 37 % хлібопекарних підприємств були збитковими, 2011-го таких підприємств було 40 %, а у 2012 році – 46 % [3].

Проаналізуємо фінансово-господарської діяльності таких хлібопекарних підприємств Волинської області, як ПАТ “Теремно Хліб”, ПрАТ “Нововолинський хлібо завод” та ПрАТ “Ковельський хлібокомбінат”. Основними характеристиками ефективності фінансово-господарської діяльності суб’єктів господарювання є показники рентабельності та оборотності.

Таблиця 2

**Динаміка показників рентабельності
хлібопекарних підприємств Волинської області**

Показники	Роки				
	2007	2008	2009	2010	2011
1	2	3	4	5	6
ПАТ “Теремно Хліб”					
1. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції, тис. грн.	41347	59445	65616	70093	79386
2. Валовий прибуток, тис. грн.	9415	11830	14242	16514	22301
3. Фінансовий результат від операційної діяльності, тис. грн.	1647	2721	2779	3417	1755
4. Чистий прибуток, тис. грн.	663	1361	1263	1217	578
5. Валова рентабельність продажу, %	22,77	19,90	21,71	23,56	28,09
6. Операційна рентабельність продажу, %	3,98	4,58	4,24	4,88	2,21
7. Чиста рентабельність продажу, %	1,60	2,29	1,93	1,74	0,73
8. Середньорічна вартість майна, тис. грн.	23065,4	26915,0	30158,5	31925,5	32020,5
ПрАТ “Нововолинський хлібо завод”					
1. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції, тис. грн.	16313	22120	19489	21912	26310
2. Валовий прибуток, тис. грн.	3119	4069	4547	4856	6101
3. Фінансовий результат від операційної діяльності, тис. грн.	1084	1205	1322	880	1407
4. Чистий прибуток, тис. грн.	775	817	966	617	1050
5. Валова рентабельність продажу, %	19,12	18,40	23,33	22,16	23,19
6. Операційна рентабельність продажу, %	6,65	5,45	6,78	4,02	5,35
7. Чиста рентабельність продажу, %	4,75	3,69	4,96	2,82	3,99
8. Середньорічна вартість майна, тис. грн.	6088,7	7028,5	7912,5	8699,5	9721,5
ПрАТ “Ковельський хлібокомбінат”					
1. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції, тис. грн.	18043	25271	23786	25679	31972
2. Валовий прибуток, тис. грн.	2706	5164	3397	3722	5344

Продовження таблиці 2

1	2	3	4	5	6
3. Фінансовий результат від операційної діяльності, тис. грн.	540	674	529	47	716
4. Чистий прибуток (збиток), тис. грн.	310	448	207	(180)	383
5. Валова рентабельність продажу, %	15,00	12,52	14,28	14,49	16,71
6. Операційна рентабельність продажу, %	2,99	2,67	2,22	0,18	2,24
7. Чиста рентабельність (збитковість) продажу, %	1,72	1,77	0,87	(0,7)	1,20
8. Середньорічна вартість майна, тис. грн.	10862,4	13559,0	13606,5	13110,0	14928,5

Аналіз ділової активності передбачає зіставлення темпів зміни розміру прибутку, обсягу реалізації та активів. Оптимальним вважається наступне співвідношення, що у світовій практиці отримало назву „золоте правило економіки”: $T_{\Pi} > T_{P} > T_{A} > 100\%$,

де T_{Π} - темп зростання (зменшення) прибутку;

T_{P} - темп зростання (зменшення) обсягу реалізації;

T_{A} - темп зростання (зменшення) вартості активів (валюти балансу) [2, 336].

Провівши розрахунок темпів зростання (2011–2007 р.р.) означених вище показників ми отримали таку нерівність, яка простежувалася на всіх досліджуваних підприємствах (за винятком темпу росту прибутку на ПАТ “Теремно хліб”, який становив 87 %, тобто $< 100\%$):

$$T_{P} > T_{A} > T_{\Pi} > 100\%$$

Отже, співвідношення темпів зростання основних абсолютних характеристик ділової активності хлібопекарних підприємств Волинської області за аналізований період не є оптимальним. Темпи зростання продаж (доходу від реалізації продукції) були більші темпів зростання активів, тобто на кожну гривню додатково вкладеного капіталу господарюючі суб’єкти отримали більше ніж одну гривню віддачі. Проте темпи зростання прибутку значно менші темпів зростання доходу від реалізації, що засвідчує зростання витрат хлібопекарних підприємств.

Рентабельність продажів визначає ефективність продажу продукції з погляду отриманого прибутку – валового, операційного, чистого. Як видно з таблиці 2, динаміка показників рентабельності суб'єктів господарювання впродовж досліджуваних років немає чіткої тенденції. Найбільш рентабельним є Нововолинський хлібо завод. Значення коефіцієнта чистої рентабельності продажу засвідчує, що 1 грн. виручки від реалізації продукції 2011 року принесла 0,04 грн. чистого прибутку ПрАТ “Нововолинському хлібо заводу” та 0,01 грн. чистого прибутку і ПАТ “Теремно Хліб”, і ПрАТ “Ковельському хлібокомбінату”.

Отже, діяльність досліджуваних хлібопекарних підприємств характеризується низькою рентабельністю, а 2010 року ПрАТ “Ковельський хлібокомбінат” взагалі був збитковим (операційний прибуток становив 47 тис. грн., проте наявність фінансових витрат (відсотки по кредиту) у сумі 227 тис. грн. стала причиною збиткової діяльності).

Аналіз ефективності господарської діяльності підприємства дає змогу провести матричний аналіз, суть якого полягає в тому, що спочатку обчислюють показники, які характеризують господарську діяльність, далі розраховують індекси їх зміни та будують матрицю ефективності господарської діяльності. Визначають суму індексів зміни показників та обчислюють рівень ефективності

діяльності: $P_{ЕФ} = \frac{\sum I}{15}$ ($P_{ЕФ} > 1$, то діяльність ефективна)[7, 276-278].

Побудуємо матриці ефективності господарської діяльності вищезазначених підприємств за 2010-2011 роки. Для прикладу зобразимо матрицю ПАТ “Теремно Хліб” (табл. 3).

Провівши розрахунок рівня ефективності господарської діяльності хлібопекарних підприємств, ми отримали такі результати:

$$P_{ЕФ} (\text{ПАТ “Теремно Хліб”}) = 12,4234/15 = 0,8282;$$

$$P_{ЕФ} (\text{ПрАТ “Нововолинський хлібо завод”}) = 18,5378/15 = 1,2358;$$

$$P_{ЕФ} (\text{ПрАТ “Ковельський хлібо завод”}) = 1,0929/15 = 0,07286.$$

Таблиця 3

**Розрахунок показників матриці ефективності
господарської діяльності ПАТ “Теремно Хліб”**

	Чистий прибуток	Дохід від реалізації продукції	Витрати	Власний капітал	Вартість майна	Середньо- облікова чисельність працівників
1	2	3	4	5	6	7
Чистий прибуток	1	×	×	×	×	×
Дохід від реалізації продукції	0,4193	1	×	×	×	×
Витрати	0,6669	1,5905	1	×	×	×
Власний капітал	0,3960	0,9443	0,5937	1	×	×
Вартість майна	0,4360	1,0398	0,6537	1,1011	1	×
Середньо- облікова чисельність працівників	0,4722	1,1262	0,7081	1,1925	1,0831	1

Отже, отримані результати дослідження господарської діяльності ПАТ “Теремно Хліб”, ПрАТ “Нововолинський хлібозавод” та ПрАТ “Ковельський хлібокомбінат” за допомогою матричного аналізу показали, що лише діяльність Нововолинського хлібозаводу є ефективною.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підприємства хлібопекарської галузі стикаються із серйозними проблемами, які впливають на ефективність їхньої діяльності. По-перше, промислові хлібозаводи відчувають нестачу обігових коштів, яка є наслідком державного стримування цін на продукцію, що виробляється за умови здорожчання складових частин виробництва. По-друге, бюрократичні затримки в роботі Аграрного фонду дестабілізують цінову ситуацію на хлібобулочні вироби в країні. По-третє, промислове хлібопекарське виробництво використовує застаріле і фізично зношене устаткування, яке характеризується високою енергоємністю. По-

четверте, нестача коштів стримує технологічний розвиток хлібопекарних підприємств, із яким пов'язані стратегічні перспективи галузі.

Підтримка хлібопекарних підприємств державою дасть змогу розпочати їх технічне переоснащення, упровадити енергозберігаючі технології, розширити асортимент продукції, що підвищить ефективність виробництва й, відповідно, прибутковість галузі.

Література

1. Волинський інформаційний портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vip.volyn.ua/sites/default/files/imagecache/800x600s/images/65366.jpg>
2. Економічний аналіз : теорія і практика / [Г. І. Кіндрацька, М. С. Білик, А. Г. Загородній]; За ред. проф. А. Г. Загороднього. – Львів : “Магнолія Плюс”, 2006. – 428 с.
3. Інформація про підсумки роботи підприємств хлібопекарської галузі, виконавчого апарату Об'єднання “Укрхлібпром” та ЦВТЛ у 2012 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ukrhlbprom.org.ua/ua/novini/informacija_pro_pidsumki_roboti_u_2012.html
4. Офіційний сайт Головного управління статистики у Волинській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua>.
5. Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення : постанова Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2000 р. № 656 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [zakon.rada.gov.ua>laws/show/656-2000-p](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/656-2000-p).
6. Статистичний щорічник України за 2011 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.twirpx.com>.
7. Фінансовий аналіз / [Г. В. Митрофанов, Г. О. Кравченко, Н. С. Барабаш та ін.]; За ред. проф. Г. В. Митрофанова. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2002. – 301 с.